

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA UNIVERSAL TA'LIM
FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VA
TAKOMILLASHTIRISH NAZARIYASI VA AMALIYOTI**

*Surxondaryo viloyati Sho'rchi tumani
46-maktab Boshlang'ich sinf o'qituvchisi
Abduraxmonova Oygul Xushbaqovna*

***Annotatsiya:** Maqola boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni universal o'qitish masalalariga bag'ishlangan, hamda boshlang'ich sinf yoshidagi psixologik-pedagogik xarakteristikasini hisobga olgan holda boshlang'ich sinf darslarida foydalanish uchun universal usul va texnologiyalarni taklif etadi.*

***Kalit so'zlar:** universal ta'lim, boshlang'ich sinf, rivojlantirish, takomillashtirish.*

**ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ФОРМИРОВАНИЯ, РАЗВИТИЯ И
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УНИВЕРСАЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

*Шорчинский район Сурхандарьинской области
Учитель начальных классов школы 46
Абдурахмонова Айгуль Хушбаковна*

***Аннотация:** Статья посвящена вопросам всеобщего образования детей младшего школьного возраста, а также предлагает универсальные методы и технологии для использования на занятиях начальной школы с учетом психолого-педагогических особенностей младшего школьного возраста.*

***Ключевые слова:** всеобщее образование, начальная школа, развитие, совершенствование.*

**THEORY AND PRACTICE OF FORMATION, DEVELOPMENT AND
IMPROVEMENT OF UNIVERSAL EDUCATIONAL ACTIVITY IN
PRIMARY CLASS STUDENTS**

Shorchi District, Surkhandarya Region

School 46 Primary teacher

Abdurakhmonova Aigul Khushbakovna

Abstract: *The article is devoted to the issues of universal education of children of primary school age, and offers universal methods and technologies for use in primary school classes, taking into account the psychological and pedagogical characteristics of primary school age.*

Key words: *universal education, elementary school, development, improvement.*

Jamiyatning ta'lim maqsadlari va ularni amalga oshirish yo'llari haqidagi tushunchasi so'nggi yillarda rivojlanib, umumiy ta'lim maktablarida va asosan boshlang'ich ta'limda ananaviy va innovatsion o'quv jarayonlari sifati yangilanmoqda, shuningdek, universal ta'lim faoliyatini takomillashtirilishiga e'tibor qaratilyapti.

K. Levin odamlarning munosabat va xulq-atvoridagi eng samarali o'zgarishlarni individual kontekstda emas, balki guruhda amalga oshirish osonroq deb ta'kidladi. Bunga ko'ra, universal ta'lim ham o'quvchilar bilan keng qamrovli ravishda tashkil etishilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Ilmiy metodologiya: Ba'zida "universal ta'lim" atamasi axborot texnologiyalari, masofaviy ta'lim, Internet resurslardan foydalanish, shuningdek, elektron darsliklardan ma'lumotnomalar, onlayn ish va boshqalar bilan bog'liq holda tilga olinadi.

Zamonaviy kompyuter telekommunikatsiyalari ishtirokchilarga haqiqiy sherik bilan "Jonli (interaktiv) muloqotga yozma yoki og'zaki) kirishga imkon

beradi, shuningdek foydalanuvchi va axborot tizimi o'rtasida real vaqtda faol ravishda xabar almashish imkoniyatini beradi.

Zamonaviy boshlang'ich umumiy ta'lim bolaning o'quv faoliyatini shakllantirish uchun asos yaratadi-o'quv va kognitiv motivlar tizimi, ta'lim maqsadlarini qabul qilish, saqlash, amalga oshirish qobiliyati, o'quv faoliyati va ularning natijalarini nazorat qilish va baholash. Bu o'quvchilarning bilim motivatsiyasi va qiziqishlarini o'qituvchi va sinfdoshlar bilan hamkorlik va birgalikdagi talim faoliyatiga tayyorligi va qobiliyatini ta'minlashi, shaxsning jamiyat va atrofidagi odamlar bilan munosabatlarini belgilaydigan axloqiy xulq-atvor asoslarini shakllantirishi kerak bo'lgan maktabning dastlabki bosqichi.

Zamonaviy boshlang'ich ta'lim mazmunining o'ziga xos xususiyati nafaqat o'quvchi nimani bilishi kerak degan savolga javob berish, balki mustaqil faoliyatini tashkil etish qobiliyatini ta'minlaydigan shaxsiy, kommunikativ kognitiv, tartibga soluvchi sohalarda universal o'quv faoliyatini shakllantirishdir

Boshlang'ich maktab yoshida bolaning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishi davom etadi. Ushbu yosh davri atrofidagi odamlar, o'zi haqidagi timoiy va shaxslararo munosabatlar, axloqiy va axloqiy me'yorlar to'g'risida joda ongli g'oyalar tizimining paydo bo'lishi bilan tavsiflanadi, buning asosida tengdoshlari va kattalar, qarindoshlar va begonalar bilan munosabatlar quriladi

Bolaning o'zini-o'zi qadrlashi, juda optimistik va yuqori bo'lib, tobora obyektiv bo'lib qoladi. Umuminsoniy o'quv faoliyatining to'liq shakllanish darajasi o'quv faoliyati va hamkorligini tashkil etish yo'llarga, o'quvchining bilish, badiiy, estetik kommunikativ va universal faoliyatiga bog'liq.

Boshlang'ich sinf darslarida universal usullar quyidagilarni rivojlantirishga qaratilgan:

1. Maktab o'quvchilarining fikrlashini rivojlantirish, fikrning ma'lum mustaqilligi, ular yosh o'quvchilarni o'z fikrlarini erkin bayon etishga undaydi.

2. Fikrlar taklifiga, xulq-atvor namunalariga, boshqalarning talablariga qarshilik ko'rsatishni rivojlantirish, o'z fikrlarini himoya qilishga, munozara vaziyatini, fikrlar to'qnashuvini yaratishga undaydi. "Vaziyatni tahlil qilib,

muammoni hal qilish" usullaridan foydalanish bolalarni ko'pchilikning bosimiga qarshi turishga, o'z fikrini himoya qilishga o'rgatadi

3. O'ziga nisbatan tanqidiy munosabatni rivojlantirish, o'z xatolarini ko'rish va ularga etarlicha munosabatda bo'lish qobiliyati; nafaqat o'zgalarning, balki boshqalarning ham ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga hissa qo'shish.

4. Til muammolarini hal qilishning eng yaxshi variantlarini topish istagining rivojlanishi bolalarda haqiqiy qidiruv holatiga keltiradigan usullarni ta'minlaydi. "Brainstorming", "g'oyalar doirasi", "tugallanmagan jumlar" interfaol amallaridan foydalanish jarayonida bolalarning haqiqiy va xayoliy barcha fikrlari qabul qilinadi.

5. Sinfdozlari bilan qo'shma yechimlarni topish qobiliyatini rivojlantiradi, maktab o'quvchilarining o'rganilgan materialga qizishini oshiradi. Jamiyatning biz ko'rib chiqayotgan qismining kelib chiqishi va ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ota-onalar va o'quvchilar ta'limga bo'lgan harakatlarini davom ettirishlari uchun maktabda o'qishning darhol afzalliklarini his qilishlari muhim bo'ladi.

Zamonaviy jamiyatda ro'y berayotgan o'zgarishlar bugungi kunda ta'lim jarayonini izchillik bilan rivojlantirish va ta'lim maqsadlarini belgilashni talab qiladi. Bu borada yangi ta'lim standartlarini rivojlantirish salohiyatini ta'minlash esa ustuvor vazifalardan biridir. Tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, dunyoning rivojlangan davlatlarini ta'lim tizimini kuzatadigan bo'lsak, har bir o'quvchiga shaxs sifatida qarash, shaxsning qiziqish va mustaqil masalalarni hal qilishga, eng muhimi, mustaqil ta'lim olishga o'rgatish eng asosiy o'rinda turadi. Nafaqat ta'lim tizimida, balki jamiyatda shaxsiy rivojlanishga asosiy e'tibor qaratilgan va bu o'sha davlatlarning rivojlanib borayotganligi bilan o'z tasdig'ini topmoqda. Bundan ko'rinib turibdiki, ta'lim tizimiga yangicha yondashmasak hatto o'quvchilarni nafaqat maktabga, balki darsga bo'lgan ijobiy munosabatlarini ham shakllantira olmaymiz. O'rganayotgan tajribalarimizni milliy mentalitemizga moslashtirib amaliyotga tadbiq etish oldimizdagi eng asosiy maqsadimiz bo'lmog'i kerak. Bugungi kunda shaxsni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim turlari

turlicha bo‘lib, ulardan biri universal ta’limdir. Universal ta’lim tushunchasi o‘quv faoliyatida – bu o‘quvchining faol o‘zini-o‘zi rivojlantirishga yordam beradigan, yangi bilimlarni mustaqil ravishda o‘zlashtirishga, ijtimoiy tajribani va ijtimoiy o‘ziga xoslikni shakllantirishga yordam beradigan turli harakatlar usullari majmuidir. Oddiy qilib aytganda, universal ta’lim – bu "odamni o‘rganishga o‘rgatish"ga yordam beradigan harakatdir. Universal ta’lim maqsadiga ko‘ra to‘rtta turga ajratiladi:

- 1) shaxsiy;
- 2) tartibga soluvchi (shu jumladan, o‘z-o‘zini tartibga solish harakatlari);
- 3) kognitiv;
- 4) kommunikativ.

Ta’lim faoliyatining ushbu turlaridan to‘g‘ri foydalanish o‘quv fanlarini o‘rganishda o‘quvchilarga keng imkoniyat yaratadi. Universal ta’limning birinchi turi bo‘lgan shaxsiy universal ta’lim – bu o‘quvchida qiymatsemantik yo‘nalishni aniqlashga yordam beradi. O‘quvchi o‘rganishning muhimligini anglab etadi va natija uchun shaxsiy javobgarlikni o‘z zimmasiga oladi, axloqiy tanlov qilishni biladi. Bundan tashqari, ular o‘quvchiga jamiyatda muvaffaqiyatli aloqalarni o‘rnatish va unda o‘z o‘rnini aniqlash imkoniyatini beradi. O‘quvchi shaxsiy ta’lim faoliyati ko‘nikmasiga ega bo‘lganda, u kasbiy sohada o‘zini-o‘zi nazorat qilishadi, o‘rganilgan bilimlarni o‘zi baholaydi. Universal ta’lim faoliyatida shaxsiy harakatlar quyidagi turlarga ajratiladi: – turli sohalarda o‘z taqdirini o‘zi belgilash: – professional, shaxsiy; – ma’no shakllanishi: – o‘rganishning mazmuni va motivini, ular o‘rtasidagi bog‘liqlikni anglash; – o‘zlashtirilgan bilimlarni axloqiy baholash, ijtimoiy qadriyatlar asosida shaxsiy axloqiy tanlov qilish qobiliyati; – o‘zlashtirilgan va shakillangan qadriyatlar asosida shaxsiy tanlov qiladi.

Hukumat tomonidan ishlab chiqilgan universal o‘qitish usullari o‘rganishni foydali va qiziqarli qilishi mumkin. Ishlab chiqilgan tizim orqali yoshlarning bilim olishi va malaka o‘tashini ta’minlashta’limning ta’sirini shakllantirishga yordam beradi[

Shunday qilib, boshlang'ich maktabda universal ta'lim o'quvchilarni bilish jarayoniga jalb qilishga yordam beradi, bilimlar, g'oyalar va faoliyat usullari almashinuvi orqali ular bilgan va o'ylagan narsalarini tushunishga va qayta ko'rib chiqishga imkon beradi. Bunday mashg'ulotlar maktab o'quvchilariga nafaqat yangi bilimni egallashga imkon beradi, balki bilim faoliyatini rivojlantirish, shu bilan bir qatorda o'zlashtirishning ushbu tizmini takomillashtirishda yordam beradi.

References:

1. Boshlang'ich sinflarda interfaol ta'limning xususiyatlari. <https://cyberleninka.ru/article/n/boshlangich-sinflarda-interfaol-talim>. ILM-FAN VA INNOVATSIYA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI in-academy.uz/index.php/si 59
2. Qo'chqorboyeva K. B. AMamasaliyeva, L. H. (2022) Ona Tili o'qitish metodikasi haqida Xalqaro innovatsion tahlillar va rivojlanayotgan texnologiyalar jurnali
3. Adxamjonova, Q. M. (2021). Bushlang'ich sinf matematika darslarida fikrlashga urgatish. ACADEMICIA: xalqam ko'p tarmoqli tadqiqot jurnali, 11(5), 952954
4. Farsodev, T. D. (2022) Bolajak o'quvchilarda shanslarare tolerantlikni shakllantirish muammosi.
5. Achieving Universal Primary Education: Colloborative method <https://tejas.iimb.ac.in/articles/99.php>